

3. Євтух М. За педагогічною технологією (До питання про нові методичні підходи при проектуванні навчальних занять у вищій школі) [Текст] / М. Євтух, О.Сердюк // Вища освіта України. – 2001. – №1. – С. 71-81.
4. Тимошенко І. Науковий гурток – важливий чинник формування у студентів навичок фахової та наукової діяльності [Текст] / І. Тимошенко, З. Майшук // Наука і методика. – 2001. – №4. – С. 90-93.

УДК 371.134:37.013.42

Сьомак А.В.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ ЛЮДИНИ

***Анотація.** У статті проаналізовано сутність і значення соціальної відповідальності особистості. Визначено місце соціальної відповідальності у структурі життєвої позиції людини.*

***Аннотация.** В статье проанализировано суть и значение социальной ответственности личности. Определено значение социальной ответственности в структуре жизненной позиции человека.*

***Annotation.** The issue and significance of social responsibility were analyzed in this article. Also there was determined the place of social responsibility in the life position's structure of a personality.*

Кожна людина народжена від двох батьків, і є результатом мільйонів збігів та випадковостей. Людина складна і суперечлива істота та, все ж, існує одна головна характеристика, яка необхідна їй як потрібна основа для будівництва. І зветься ця основа життєвою позицією або основною життєвою установкою [5, 136]. Виявлення сутності життєвої позиції людини є однією з невирішених проблем сучасної педагогіки. Сформульовані різноманітні підходи до визначення змісту поняття „життєвої позиції” людини, але все ж таки залишається багато відкритих питань.

Активно досліджували поняття та виділяли основні критерії життєвої позиції В.В. Макаров, Б.Г. Ананьєв, А.В. Морозов, К. А. Абульханова – Славська, Н.М. Амосов, Н.М. Мясіщев, В.Н. Маркін та ін. А соціальну відповідальність як складову життєвої позиції розглядали І.С. Кон, Л.Н. Коган, М. Богданов та ін. З провідних західних дослідників проблемою визначення концепції життєвої позиції займалися Ерік Берн (Eric Berne), Франклін Ернст (Franklin Ernst), Клод Стайнер (Claude M. Steiner) та ін.

Людина народжується на світ як цілісний феномен. Її життєва діяльність залежить від рівня розвитку її, як особистості. Життєва позиція людини формується сукупністю всіх соціальних впливів на неї і, перш за все, системою суспільного виховання. З роками змінюється оточення, а разом з цим і погляди на життя. Але загальні формули життєдіяльності в суспільстві вже складені і, з'явившись на світ, людина застає вже існуюче, певне суспільство, з його визначеним рівнем культурного розвитку. Наше бачення світу, повсякденності засновано на запасі минулого досвіду – як особистого, так і інших людей.

Метою нашого дослідження є визначення ролі соціальної відповідальності у формуванні життєвої позиції людини.

Спосіб життя суспільства, колективу або групи людей – є специфічною суспільною умовою для суб'єкта будь-якого рівня. І ця умова активно впливає на його життєдіяльність. Становлення особистості відбувається в процесі засвоєння досвіду та цінностей певного суспільства. Поняття „життєва позиція” пов'язане з активним, виборчим відношенням людей до суспільства, здатністю робити вибір та приймати рішення згідно з обраною життєвою позицією. Людина засвоює досвід та фіксує цінності певного суспільства, відбувається становлення особистості, а саме – соціалізація. А в процесі соціалізації на ґрунті досвіду складається особиста життєва позиція. У кожної дитини повинен накопичуватися досвід соціально корисної поведінки, досвід життя з високими моральними принципами, які пізніше

не дозволять людині вести себе негідно. Для цього необхідна організація роботи над собою – „труд души” (В.Сухомлинський).

Сухомлинський був прибічником ранньої соціалізації дитини, її залучення до моральних та духовних цінностей соціального суспільства: „Пізнання дитиною навколишнього світу і самої себе не повинно бути однобічним. Пізнаючи світ і самих себе, діти повинні по крихітці пізнавати свою відповідальність за матеріальні та духовні цінності, створені старшими поколіннями” [10, 187-188], – писав педагог. Відповідальність – це відповідальність перед кимось за щось. В.А.Сухомлинський створював такі відносини в колективі, де підлітки наглядали за роботою молодших школярів, демонструючи їм певний приклад. Він вважав, що дитина з самого раннього дитинства мала навчитися цінувати ті блага, які були створені іншими людьми, і бути не тільки споживачем, а платити добром за добро.

На думку В.А.Сухомлинського, почуття вдячності людям – це рідна сестра почуття відповідальності та обов’язку. Якщо звичка робити добро людям закладена з дитинства, то в подальшому житті людина вже не може не робити добра людям. Таким чином соціальна відповідальність стає невід’ємною частиною життєвої позиції особистості.

Як відомо, особистості формуються в процесі взаємодії один з одним. Як приклад сутності цього поняття дуже яскравим буде приклад афоризму Б.Шоу: якщо у кожного з двох співрозмовників буде по одному яблуку і вони обміняються ними, то нічого не зміниться. Але, якщо співрозмовники обміняються ідеями, то у кожного їх стане в два рази більше. Спілкуючись, особистість формує особистий досвід.

Люди завжди мали природне бажання дати точне пояснення тому, що складно зрозуміти. Наприклад, концепція життєвої позиції описана в статті американського психолога та психіатра Еріка Берна [13] (1962/1976) „Класифікація позицій”, як загальний життєвий напрямок людської долі, так званий „життєвий сценарій”, ця концепція впродовж років постійно змінювалась. Спочатку „сценарій” розглядався як загальний життєвий план, життєва стежка, яку кожен з нас має пройти. Він визначив 4 життєві позиції: „в мене все гаразд, в тебе все гаразд (Я+Ти+)”; „в мене не все гаразд, в тебе все гаразд (Я- Ти+)”; „в мене все гаразд, в тебе не все гаразд (Я+Ти-)”; та „в мене не все гаразд, в тебе не все гаразд (Я-Ти-)”. Згодом така концептуалізація життєвої позиції була втрачена. Послідовник концепції Берна, Франклін Ернст [14] мав інший погляд на його концепцію. На думку Ернста, кожен з нас вступає у доросле життя маючи чіткий „сценарій”, написаний на основі однієї з чотирьох життєвих позицій визначених Берне, але кардинальною відмінністю цих концепцій є те, що ми не залишаємось в одній позиції годинами, кожної хвилини ми маневруємо від позиції до позиції. Ернст винайшов спосіб аналізування цих маневрів. Цей погляд на життєві позиції наголошує на тому, що людина не може швидко змінити цілком свою долю. Він показав на прикладах, що у людини не може бути один „сценарій” поведінки на всі випадки життя. Наприклад, вдома людина веде себе за схемою(Я+Ти-), потім приходять на роботу і стає в позицію (Я-Ти +) зі своїм керівництвом, та пізніше, ввечері стає в позицію (Я+Ти+) зі своїм хлопцем або дівчиною. Життєва позиція особистості формується за допомогою всіх соціальних впливів на людину. Але, все-таки, особистість обирає сама як їй діяти в певних умовах- чи брати до уваги судження інших та діяти, як вони кажуть, чи зробити так, як вона вважає за потрібне. „У людини можна забрати все, крім однієї речі, останньої з людських свобод – свободу вибору своєї позиції в кожній певній ситуації, вибору свого власного шляху”. (Віктор Франкл)

Клод Стайнер, [15] визнаний майстер практичної психології, учень та послідовник школи Еріка Берна, в 1974 році ввів в психологію поняття „життєвих сценаріїв”, які формуються в дитинстві та впливають на подальшу поведінку людини. На думку Е. Берна, спочатку приходять ранні рішення, а потім дитина приймає життєву позицію, складаючи таким чином світогляд, який виправдовує раніше прийняті рішення. Як приклад такого погляду може послужити випадок, коли батько покарав маленьку дівчинку, а вона вирішує – ніколи більше не довіряти батькові, тому що він погано повівся з нею. Пізніше це рішення розповсюджується на всіх чоловіків як переконання – „чоловікам не можна довіряти”, тобто, „в тебе (в них) не все гаразд”. А Клод Стайнер вважає, що життєві позиції формуються набагато раніше. Це відбувається в перші місяці годування дитини. Він вважає, що всі діти починають з позиції „в мене все гаразд, в тебе все гаразд” (Я+Ти+), поки щось не перериває цю гармонію. Це може бути відчуття того, що мати перестала так його оберігати, як в перші

дні. На основі цієї дисгармонії та свого уявлення про себе та інших, дитина починає писати сценарій свого життя. Таким чином, за Стайнером, спочатку приймається життєва позиція, а вже після неї – сценарні рішення.

Схожа позиція і у відомого російського науковця, педагога та організатора Віктора Вікторовича Макарова [5], який вважає, що життєва позиція – це сукупність базових уявлень про себе та підґрунтя для подальших рішень та поведінки людини. Вибір фіксованої життєвої позиції відбувається за допомогою рідних та самої людини. Але особливістю цього погляду є те, що, на думку В.В. Макарова, життєва позиція складається ще до народження та завершується в сім років. Так як у багатьох пам'ять на дошкільне та раннє дитинство блокована, та в стані трансу йому вдалося відновити ранні переживання дитини в утробі матері. У випадках, коли вагітна жінка не хотіла дитину, але народила, дитина все це відчуває ще до народження, і це впливає на формування її життєвої позиції.

Згідно з основними теоріями вікової періодизації дитинства (Л.С.Виготський, Е.Ериксон, Л.І.Божович та ін.), основи життєвої позиції закладаються в підлітковому віці. Особистість відчуває необхідність вибору життєвої позиції, потребу в самозміні, визначає відношення до себе і світу, реалізує в своїй життєдіяльності самостійно відібрані умови свого розвитку, але це не виключає вплив зовнішніх факторів.

Спосіб життя суспільства, колективу активно зачіпає життєвий простір суб'єкта та впливає на його спосіб життя. Особистість стикається з цілою низкою ситуацій життєвого вибору. Вона або приймає існуючий спосіб життя, займаючи активну життєву позицію, тобто, бореться за розвиток та вдосконалення його; або відноситься, як до належного, реалізує себе в межах норми, але не більше – це середній рівень активності; або тільки пристосовується до існуючих норм, не бере активної участі в колективних справах – це пасивна життєва позиція; але якщо особистість використовує негативні або антисоціальні функції життєвої позиції, то вона притримується антисоціальної життєвої позиції. На думку В.В. Радула [9, 32], реалізація людиною активної життєвої позиції в пізнавальній, громадській діяльності залежить від ступеня сформованості відносин, інтересів, установок та навичок діяльності. Різномісні інтереси передбачають розвиток творчих установок, створюють умови для формування соціальної позиції і, відповідно, високого рівня соціальної зрілості.

Вчинок вважається відповідальним, якщо підліток відповідає за свій вільний вибір. Явищу життєвої позиції в педагогічній науці присвячений цілий ряд досліджень. Але на практиці педагог може тільки запропонувати учню ті чи інші конструктивні позиції, вибір завжди залишається за дитиною.

На думку Н.М. Амосова [2], відповідальність як соціальна риса особистості – це одна з складових життєвої позиції людини. Відповідальність направляє дії людини згідно з прийнятими в суспільстві соціальними нормами. Поняття життєвої позиції пов'язане з активним, вибірковим відношенням людей до природи та суспільства, це є здатність людини робити вибір та приймати рішення в різних ситуаціях, в межах певного способу життя. Соціальна відповідальність передбачає свободу вибору та готовність дати звіт за свої дії. Це відбувається за умови, що людина розуміє можливість певної ситуації і власну роль в цій ситуації. Вона проявляється, перш за все, як самоконтроль, самообмеження дій особистості і висловлюється в соціальній дисциплінованості людини. Як стверджує Б.С. Яковлев [12], відповідальність – це вміння користуватися свободою волі. Тут з'являється оцінка індивідуумом своїх можливостей бути особистістю, тобто грати особливу роль в суспільних процесах. Життєва позиція – це тимчасовий стан, який змінюється багато разів кожного дня. Такі позиції можуть бути обрані за бажанням або це специфічна реакція на навколишнє середовище. Це залежить від ролі, яку ми граємо в даний час. Наприклад, людина на роботі розмовляє з підлеглим, який порушив трудову дисципліну – тут позиція домінуюча. Але коли ця ж сама людина приходиться до свого домінуючого друга, то вона стає боязкою, нерішучою, і займає іншу життєву позицію. Тобто ці позиції розглядаються як реакція на навколишнє середовище [17]. Як ми бачимо, поняття „життєвої позиції” тісно пов'язане з поняттям „соціальної відповідальності”.

Формування людини як особистості починається вже у ранньому віці. Особистість не тільки задовольняє свої потреби, а і регулює свою поведінку, тобто відбувається розвиток особистості у взаємодії з людьми. В зв'язку з існуванням суспільних вимог у дитини виникає

свідомість обов'язкового і забороненого. У В.Н. Мясіщева [7] наряду з формулою „хочу” виникають формули „дозволено”, „заборонено”, „необхідно”, „мусиш”. Коли дитина має побоювання щодо морального осудження або покарання з боку близьких, вона поступово перестає робити те, що „не можна”. Автор вважає, що цей стан є найнижчим рівнем життєвої позиції особистості: людина діє згідно з встановленими правилами, не порушує соціальні норми, боїться покарання. Тривалість притримування такої позиції засвідчує особливий рід інфантильності, яку В.Н. Мясіщев називає соціальною. На цьому, так званому, найнижчому рівні життєвої позиції соціальна відповідальність виступає як санкція, а саме, прагнення уникнути відповідальності. Головне – це відчувати внутрішнє спонукання притримуватися норм та правил, відмовлятися від бажаного, але забороненого, заради близьких та рідних.

Сучасне уявлення про юридичну відповідальність пропонує розглядати ретроспективну відповідальність як відповідальність – покарання, санкція. Соціальна ретроспективна відповідальність є відповідальністю за здійснене порушення соціальних норм. Її реалізація веде до несприятливих наслідків для порушників правил поведінки. Це може проявитися у вигляді реакції з боку суспільства, держави. Соціальні норми – авторитарні, це означає, що кожна норма має певну санкцію, яка приводить в дію вимоги соціальних норм, а саме, є способом забезпечення відповідальної поведінки особистості. Суб'єктом соціальної відповідальності є особистість, колектив, суспільство в цілому. Об'єктом соціальної відповідальності виступають різні акти діяльності, які реалізуються через систему суспільних відносин. Тобто, на думку А.П.Чиркова [11], суспільству загалом та окремим його частинам притаманна соціальна відповідальність.

Інстанцією відповідальності може бути Бог або інша сутність, що характерно для морально-етичного боку відповідальності та на індивідуальному рівні в межах релігійної етики. Розглядаючи відповідальність перед індивідом, а саме, перед самим собою, ряд сучасних дослідників вказують на деяку метафоричність у визнанні відповідальності перед абстрактною сутністю, але визнають її дієвість [4]. Тому, деякі з них, пропонують в якості інстанцій відповідальності такі абстрактні конструкції як „людство”, „майбутнє людство” і т.п. При цьому вони наполягають на думці, що все ж таки архетипом будь-якої відповідальності має бути „відповідальність людини перед людиною” [16]. Соціальна відповідальність, будь-який її вид, засновується на здатності індивіда, свідомо за своїм бажанням, притримуватись встановлених вимог та узгоджувати свої дії та вчинки.

При формуванні особистості в нормальних умовах соціалізації всі правові заборони беруться до уваги і стають звичними в межах поведінки особистості: поступово складається соціальний стереотип поведінки. У людини виникає певний механізм соціального саморегулювання, тобто готовність діяти в певних обставинах певним чином [3]. Як важливо, коли людина усвідомлює наслідки своїх вчинків. Тому в процесі соціалізації дуже важливу роль відіграє найближче оточення, батьки. Діти сприймають, як належне, те що відбувається навколо них.

Доктор психологічних наук РФ Олександр Володимирович Морозов [6, 106] вважає, що тільки активна життєва позиція допомагає людині керувати подіями її життя, а пасивна пропонує підкоритися течії життя. Тому даючи визначення поняття відповідальності, він стверджує, що це усвідомлення людиною здатності протидіяти змінам в житті, а також керувати цією здатністю. При внутрішній несвободі не може бути і мови про повноцінну особистісну відповідальність тому, що, за умови усвідомлення можливості активної зміни ситуації, людина бере на себе відповідальність здійснити спробу самої зміни. А це вже є проявом активної або дієвої позиції, коли людина і проявляє ініціативу, і здатна керувати ходом подій. Також, згідно із запропонованим О.В.Морозовим чотирьом типам життєвих позицій, другим типом є імпульсивна позиція. Вона цікава тим, що людина також залишається активною в своїх діях, але прийняті рішення хаотичні, нелогічні та виходять за рамки життєвих цілей. Спостерігаюча позиція – це коли людина усвідомлює ситуацію, але нічого не робить для її виправлення, повна бездіяльність основана на впевненості, що неможливо щось змінити. І остання позиція має назву страждальна, тобто повна відсутність усвідомлення та активності, повне підкорення обставинам.

К.А. Абульханова-Славська [1] виділяє три структури життєвого шляху: життєва позиція; життєва лінія; сенс життя.

Життєва позиція складається з самовизначення особистості, формується її активністю і реалізується в часі як лінія життя. Сенс життя визначає життєву позицію і лінію життя. Особливе значення надається поняттю „життєвої позиції”, яке визначається як „спосіб здійснення життя” на базі особистих цінностей, в якості основного критерію вибору життєвого шляху людини. Їх співвідношення в структурі життєдіяльності особистості є таке, що життєва лінія подовжена реалізація життєвої позиції особистості, основою якої є індивідуальний сенс життя.

К. А. Абульханова-Славська висуває основний критерій – задоволеність чи незадоволеність життям. Життєва позиція – це система уявлень про буття, набір цінностей та суджень. Самі по собі ці поняття мають різний контент, в залежності від особистості, яка пояснює їх зміст, тобто вони не співпадають повністю. Прикладом цінностей може бути кохання, зрада, добро, зло і т.п. Для однієї людини зло – це не взяти додому безпритульну собаку, а для іншого – планування вбивства людини. Активна або пасивна життєва позиція – це відношення до життя. Або людина жертва обставин, або коваль свого щастя.

Життєву позицію формують батьки, школа, вулиця, але це не означає, що це навечно. Вони задають нам напрямки, а людина діє вже на свій лад. Головне в формуванні життєвої позиції це усвідомлення того, що за своє життя людина відповідає сама.

Г.П. Ніков відмічає [8], „... більш складним і відповідальним у житті підростаючих поколінь є період, коли звершується їх виховання під керівництвом дорослих і вони виходять на самостійний шлях. Це значить, що закінчується життя під опікою старших, розширюється ступінь свободи молодих людей, їх самостійності в прийнятті рішень; вони вступають у пору соціальної зрілості...” Соціальна відповідальність включає в себе не увесь зміст діючих у суспільстві норм і цінностей, а лише той їх спектр, які заломлюються як прогресивні у свідомості й діяльності особистості.[8, 29]

Результатом успішного засвоєння норм поведінки є „етичний” контроль, коли людина дуже глибоко засвоїла існуючі норми моралі, поведінки, що вона, не замислюючись, вчиняє так, як цього потребує суспільство. Нормально соціалізована людина при здійсненні нею самою вчинку, який не відповідає його внутрішнім критеріям, відчуває незадоволення собою.

Для того, щоб у людини сформувалася активна життєва позиція, яка не порушує соціальних норм в суспільстві і соціальних групах, необхідне безпосереднє, активне залучення людини в складні процеси соціальних взаємодій, в колективну діяльність в різних галузях суспільних відносин та участь у досягненні суспільно важливих цілей.

Підводячи підсумки нашого дослідження, ми дійшли певних висновків, що без сформованого почуття соціальної відповідальності, людина не може обрати чітку життєву позицію. Вона діє тим чи іншим чином, бо вона вільна обирати свій власний шлях, але головне, щоб вона була у злагоді сама з собою і не порушувала соціальних норм суспільства.

Важливою у формуванні життєвої позиції також виступає рання соціалізація дитини та прищеплювання почуття вдячності людям, які створюють блага для дитини. Та людина, яка навчилася платити добром за добро, не може вчиняти інакше.

Відомо, що людина може змінювати життєву позицію кілька разів в залежності від обставин та її соціального статусу, але все ж таки, поступово в неї складається певний соціальний стереотип поведінки. Особистість не відхиляє необхідність вибору життєвої позиції, умов саморозвитку, але все це не перешкоджає впливу зовнішніх факторів.

Яку життєву позицію обере людина, залежить також від її активної діяльності в суспільстві, від її бажання реалізувати себе в удосконаленнях суспільних норм або просто пристосуватися до існуючого ладу, не виділяючись в колективі. Займаючи пасивну життєву позицію, або діючи антисоціально, проти існуючих норм поведінки, безвідповідально, не піклуючись про наслідки, значить обрати антисоціальну життєву позицію.

Головним залишається усвідомлення особистістю того, що лише вона сама відповідає за своє життя та свої дії, основна задача суспільства – допомогти кожній людині проявити себе соціально активною та відповідальною особистістю.

Література:

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.
2. Амосов Н.М. Книга о счастье и несчастьях. Дневник с воспоминаниями и отступлениями // Наука и жизнь.- 1983. – №8. – 124 с.

3. Васильев В.Л. Юридическая психология. – Москва, 1991. – С. 122-132.
4. Ленк Х. Ответственность в технике, за технику, с помощью техники. – М.: Прогресс, 1982. – 376 с.
5. Макаров В.В. Избранные лекции по психотерапии. – М.: Академический проект, Екатеринбург: Деловая книга, 1999. – 416с.
6. Морозов А. В. Деловая психология: Курс лекций. Учебник для высших и средних специальных учебных заведений. – СПб.: Издательство Союз, 2000. – 296 с.
7. Мясищев В.Н. Структура личности и отношения человека к действительности. – М.: Прогресс, 1987. – 36 с.
8. Ников Г.П. Жизненное самоопределение как педагогическая проблема // Вопросы самоопределения личности и ее активности. – Уфа, 1985. – 58 с.
9. Радул В.В. Фактори соціальної зрілості студентів педвузів: Навчальний посібник із спецкурсу для студентів педвузів. – Київ, 1994. – 144 с.
10. Сухомлинский В.О. Выбранные творения. В 5-ти т. Т.3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К.: Радянська школа, 1977. – 672 с.
11. Чирков А.П. Ответственность в системе права: Учебное пособие – – Калининград: Калинингр. ун-т. 1996. – 77 с.
12. Яковлев Б.С. Ответственность как фактор регуляции поведения личности // Научное управление обществом. – 1975. – Вып. 9. – 120 с.
13. Berne, E. (1976). Classification of positions. Transactional Analysis Bulletin Selected Articles from Volumes 1 through 9, 3. San Francisco: TA Press. (Original work published 1962).
14. Ernst, F. H., Jr. (1971). The OK corral: The grid for get-on-with. Transactional Analysis Journal, 1(4), 33-42.]
15. Ian Stewart, Vann Joines. TA Today (Part IV) Lifespace Publishing. Nottingham and Chappel Hill, 1987)
16. Jonas H. The Imperative of Responsibility (in search of an Ethics for the Technological Age).- Chicago & London: The University of Chicago Press, 1984.-255p.
17. Transactional Analysis Journal, Volume 24, Number 4(October 1994), p. 269-276.

УДК 378.147

Юринець О.О.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПЕДКОЛЕДЖУ

***Анотація.** У статті теоретично обґрунтовано умови, дотримання яких під час організації навчального процесу в педколеджі, забезпечує формування педагогічної відповідальності, чим позитивно впливає на якість професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів.*

***Анотация.** В статье теоретически обоснованы условия, соблюдение которых во время организации учебного процесса в педколеджі, обеспечивает формирование педагогической ответственности, чем положительно влияет на качество профессионально педагогической подготовки будущих учителей.*

***Annotation.** The article tray formulate thi: conditions, following of which during the organization of a teaching, process in a professional school provides the forming of a professional respnsibilities – pedagogic knowledge, which positively interest the quality of their pedagogical training.*

Практична реалізація завдань сучасного суспільства залежить насамперед від учителя як носія духовного, інтелектуального та культурного потенціалу, що детермінує розвиток людини і суспільства як сьогодення, так і майбутнього. З урахуванням означених потреб постала гостра необхідність формування високопрофесійного, компетентного вчителя нової генерації, який змінив би сенс і характер професійно-педагогічної діяльності відповідно до вимог оновленої школи.